

- Magunkról
- Belépés jelszóval
- Legújabb szám
- Archivum
- Aktuális
- Kereső

[58. évfolyam \(2011\) 10. szám](#)

Könyvtárak a hálózatban

Sennyey Pongrácz - Kokas Károly

Hogyan változtatta/változtatja meg a könyvtárak jelenét és jövőjét a számítógépes világhálózatba kerülés?

"Az irányzatokat és a trendeket, akár csak a lovakat, könnyebb abban az irányban meglovagolni, amerre maguk is haladnak."

John Naisbitt

Bár számtalan könyv és írás vizsgálja a könyvtári hálózati alkalmazásokat, s azt is, hogy a könyvtárak milyen online szolgáltatásokat indítanak és milyeneket vesznek igénybe, de különös módon azzal, hogy MAGA A HÁLÓZATBA KERÜLÉS hogyan hat a könyvtárak világára, nagyon kevés írás foglalkozik. Pedig, ha alaposabban belegondolunk, pusztán az a tény, hogy hálózatba kerültünk, az változtat/változtatott meg körülöttünk mindent...

Vitathatatlan, hogy az egyik legfontosabb változás, amit a könyvtárak újabb kori történetük során átéltek (és átélnek) az az 1990-es évek óta zajló számítógépes hálózatba kerülésük. E fordulat - mármint, hogy elszigetelt információs szolgáltatókból hálózati csomópontok lettek a könyvtárak - kétségtelen fontossága ellenére sem igazán születtek eddig komolyabb dolgozatok minderről a könyvtáros szakirodalomban¹.

Írásunk célja, hogy feltárja e változás néhány fontos következményét, azzal a nem titkolt szándékkal, hogy a könyvtáros társadalomban elinduljon erről egy mélyebb gondolkodás és vita. Ennek a változásnak a megértése és feldolgozása elengedhetetlenül fontos ahhoz, hogy "a könyvtárnak" mint intézménynek és szervezetnek a jövőjét és lehetőségeit pontosan tudja értékelni a szakma. Ez a cikk egyetemi könyvtárakra fog elsősorban összpontosítani, mert a szerzők ebben a közegben mozognak, és ezt ismerik legjobban. Mindazonáltal úgy gondoljuk, hogy a jelenségek és megfigyeléseink lényegében más könyvtárakra is érvényesek.

Az 1990-es évek elejéig a könyvtárak információs szigetként működtek². A szolgáltatások az egyes könyvtárakban újra és újra megismétlődtek, de az olvasók igazából csak az egyes könyvtárak szolgáltatásaihoz férhettek hozzá, hiszen az olvasó és könyvtár fizikai kontaktusa nélkülözhetetlen volt szinte minden könyvtári művelethez. Ezért aztán még fogalmilag is csak a helybeli szolgáltatásoknak volt értelme, akármennyire is redundánsak voltak azok nagyobb területen, országosan, megyékben vagy akár csak a lakóhelyen is. Így minden könyvtár a maga palettájával, amely a másikéhoz igencsak hasonlított, egy-egy szigetet képezett az információs tengerben³. Jól látható, hogy ez az alapállás az internet segítségével, vagyis a hálózattal, hatalmas mértékben és nagyon gyorsan megváltozott⁴.

Az új helyzet áttekintéséhez a következő - helyesnek tűnő - axiómatikus kiindulópontokat⁵ használhatjuk:

- a hálózat információs bőséghelyzetet katalizál,
- a hálózaton nincsenek határok,
- a hálózaton a győztes mindent visz,
- a hálózaton az ún. lapos (egyszerű vagy egyszintű) struktúrák érvényesülnek.

Információs bőség

A hagyományos könyvtári struktúrákat és munkafolyamatokat úgy alakították ki a múltban, hogy optimálisan alkalmazkodjanak egy információhiányos közeghez. De a hálózat adottságai új helyzetet teremtettek, hiszen olyan könnyű információt fel- és letölteni, valamint továbbítani, hogy - főként az ún. akadémiai-felsőoktatási közegben - szűk keresztszetről aligha beszélhetünk, tulajdonképpen egy bőséges, gazdag információtechnikai környezet alakult ki és abban működünk. E bőségben az olvasó információ iránti vágya hamar kielégíthető (legalább látszólagosan), s az ún. információellátottsági "elégedettségi küszöb" gyorsan és könnyen elérhető. Az információkeresés egy bizonyos színvonalon illúziós lett, még akkor is, ha a precíz és hatékony információkinyerés a hálózattól továbbra sem egyszerű. De a trivialis illúzióját táplálja az összes média is nap mint nap, és a gyakorlati életben ez elegendőnek is tűnhet. Hogy itt azért vannak ellentmondások, azt világosan jelzik azok a feszültségek, amelyek az egyes szolgáltatásoknál a "gyorsaság" és "egyszerűség" kontra "pontos találatok" küzdelmében alakultak ki. Ez az ellentmondás jól látszik a könyvtári keresők világában is, ahol nehéz egyszerre "két urat is szolgálni". Ez a feszültség ma még nehezen oldható föl, hisz a könyvtárosok inkább feladnák az egyszerűséget a pontosság kedvéért, de az olvasóink nyilván ezt fordítva gondolják.

A tények azt is mutatják, hogy ezen információs gazdagság állapotában az információ megtalálható - s ugyancsak nagy bőségben - a könyvtáron kívül is, és ez még akkor is óriási kihívás, ha a könyvtár vagyontokat költ arra, hogy releváns digitális információkat szerezzon be, hogy azokat virtuálisan tudja szolgáltatni az olvasóinak. Köztudott, hogy olvasóink igen nagy hányada a Google, Facebook és társaik alkotta virtuális környezetben él, és azt is tudjuk, hogy első reflexük, hogy ezek segítségével keressenek akár tudományos adatokat és szakirodalmat is, mielőtt a könyvtárhoz fordulnának, akár fizikailag, akár online⁶. Felmerül a kérdés, hogy hogyan lehetne a hálózaton keresztül felismerni ezeket az olvasókat és átírányítani a szolgáltatásainkhoz, illetve gyűjteményeinkhez őket? A piacon kapható linkfeloldó rendszerek (*link resolver systems*) és például a Google Scholar is jelentenek valamilyen megoldást ebbe az irányba, de ezek a probléma mélységéhez és az érintettek nagy számához képest igen szerény lépések, amelyek ráadásul gyakran bonyolult módon szerkesztett linkek halmazát zúdítják a rémült felhasználókra. Nyilvánvaló, hogy bőséggel van javítanivaló a könyvtár (virtuális vagy indexelt) gyűjteményének hálózati láthatóságán és megtalálhatóságán, és főként azon, hogy ezek hozzáadott értékei nyilvánvalóvá váljanak. Ezen a területen nemcsak a szokások megváltoztatására van szükség, hanem új és óriási szellemi és anyagi beruházásokra is.

Összefoglalóan elmondhatjuk, hogy a jelenlegi technológiai színvonal mellett már meg tudjuk találni a tűt a szénakazalban, de ha több tű is előkerül, azok közül nem tudunk a felhasználóknak érdemi (egyértelmű) javaslatot tenni.